

LA LENGUA CATALANA AVUI A CATALUNYA

INTRODUCCIÓ

La meva percepció de la situació actual de la llengua és que ens trobam en una etapa històrica decisiva i em pregunto si hem sabut i sabem estar a l'altura del que aquest moment ens reclama.

S'està acabant de definir el model d'estat autonòmic implantat per la Constitució de 1978 i els Estatuts d'Autonomia (1979-1983). Aquesta podria ser una conjuntura relativament propícia per aconseguir un estatus satisfactori per a la llengua catalana, sobretot si tenim en compte que s'han donat diverses legislatures sense una majoria estatal clara en el govern espanyol, en les quals el catalanisme ha fet de «frontissa».

A escala europea, s'està perfilant el model organitzatiu de la Unió i el paper que hi tindran les comunitats lingüístiques i culturals. L'ampliació en curs, amb la incorporació de nous estats de dimensions lingüístiques i culturals semblants als Països Catalans, podria ser una conjuntura també prou favorable al reconeixement complet de la nostra llengua.

Fins i tot la mundialització del mercat —i de la informació, la cultura i el lleure— ens pot situar en un context propici, perquè posa sobre la taula el problema de la diversitat lingüística i cultural en la seva dimensió universal. És de suposar que moltes cultures no hegemòniques, si no totes, tendiran a defensar un ajust lingüístic i cultural del mercat, que eviti la seva marginació. Europa mateix ja està jugant a

favor d'una societat de la informació multilingüe, amb el seu programa MLIS.

La sensació és que davant d'aquest context no ens atrevim a formular la pregunta clau amb tota la claredat i la força necessàries, davant l'Estat i les institucions europees: és possible la sobirania cultural sense la sobirania política? Si la resposta és afirmativa, això té unes conseqüències òbvies per a l'organització estatal i europea, que s'han de comprometre a fer-ho possible. Si la resposta és negativa, sabrem que no hi ha més opció que la que ja han seguit algunes cultures europees darrerament: aconseguir la independència política.

La situació es caracteritza per una resistència màxima dels poders estatals i transnacionals al reconeixement d'un espai lingüístic i cultural català, entès com a àmbit de sobirania cultural: el català com a primera llengua territorial (llengua comuna amb plenitud de funcions públiques, un mercat català en què els consumidors siguin servits en català pels mitjans de comunicació, les indústries culturals, la informàtica, etc.), equiparada amb qualsevol altra llengua estatal o internacional.

Al contrari, assistim a un esforç persistent de consolidar la subordinació del català, no sols en l'àmbit estatal o internacional, sinó internament mateix, complementat amb els intents de fragmentar la nostra llengua. Això és així encara que de vegades es faci alguna sublimació simbòlica compensatòria, referint-se a les glòries culturals, a la bellíssima llengua parlada en cercles íntims, al seu ús en les noces reials o al Senat (un dia és un dia!).

I la veritat és que en la societat catalana es percep molta indecisió, molta vacil·lació i molta descoordinació, precisament quan més decisions, segurs i coordinats hauríem d'estar.

REPRESENTACIONS I VALORACIONS SOCIALS DEL CONFLICTE LINGÜÍSTIC

Manca posar al dia i legitimar socialment una representació justa —i favorable— de la nostra situació sociolingüística. Aquesta imatge socialment establerta de la situació lingüística és de la màxima im-

portància, perquè guia els comportaments institucionals i particulars de tothom.

La legitimitat social d'aquesta representació és responsabilitat conjunta dels sectors intel·lectuals i culturals que poden elaborar-la, dels mitjans de comunicació que poden difondre-la i dels polítics que poden propugnar-la programàticament i dur-la a terme.

La «versió oficial» que reflecteixen actualment la Constitució i l'Estatut manté una ambigüitat i una desigualtat que no ens són gens favorables. La mentalitat de la transició —la compensació per la persecució política— ja no serveix per restablir l'equilibri. Cal legitimar una nova representació de la diversitat lingüística, cultural i nacional de l'Estat i d'Europa, en la qual tinguem un tractament igualitari.

El castellà és l'única llengua oficial als òrgans comuns de l'Estat, l'única llengua oficial al seu territori i l'única llengua oficial fora del seu territori; també és l'única llengua oficial a la UE. La doble oficialitat que estableix l'Estatut intentava reequilibrar aquesta desigualtat declarant que el català és la llengua «pròpia» i *la* llengua oficial de Catalunya (assumint tan sols l'oficialitat estatal del castellà).

L'evolució política d'aquest tema està plena de mancances: s'accepta com una gran cosa que el català —llengua oficial per a deu milions de ciutadans espanyols— sigui relegat per l'Estat a usos marginals (Senat, BOE, acceptació de documents...) o que la CCE sols n'admeti una presència insignificant en els programes culturals (Sòcrates), inferior a la d'algunes llengües no comunitàries; no es reclama una presència educativa o mediàtica normal del català a la resta de l'Estat (ni es posa en evidència la política estatal amb acords amb els gallecs i els bascos sobre la promoció de les tres llengües a Catalunya, Euskadi i Galícia); i sobretot, no es difon àmpliament una interpretació correcta (com la que explica el preàmbul de la llei balear) de les conseqüències del caràcter de llengua pròpia (o llengua històrica nacional i territorial, llengua comuna d'ús públic) en el règim de doble oficialitat (català, oficialitat territorial; castellà, oficialitat personal) fins al punt que comença a haver-hi qui s'atreveix a donar lliçons de tolerància, a reivindicar la condició de llengua pròpia per al castellà a Catalunya i a afirmar la doble oficialitat simplement personal com a base per a fer possible als castellanoparlants ignorar el català (i no viceversa!).

La teoria política liberal d'avui (Kymlicka) és molt més clara i favorable que les dels cíncics liberalistes de la dreta espanyola (Vidal-Quadras) o del Foro Babel. Kymlicka distingeix netament els drets de les minories nacionals dels dels col·lectius migrants, per exemple. Hi ha una feïnada a fer per tal de reformular la concepció plurilingüe, pluricultural i plurinacional de l'Estat en el context europeu. Valdria la pena concentrar-hi els esforços. Hi ha algunes possibilitats: els mitjans de comunicació més identificats amb el país (dins d'un sistema comunicatiu més aviat advers), les forces polítiques nacionalistes (en un sistema polític en plena remodelació, però amb una conjuntura estatal propícia) i una confluència universitària i cultural considerable. Crec que hem de recuperar la iniciativa de la societat.

L'absència d'aquesta acció de legitimació social de la igualtat lingüística genera una sensació de feblesa i acoquinament dels catalanoparlants, fa molt més difícil la institucionalització de drets elementals: ser informat i atès en català en tot establiment públic, etiquetatge en català, quotes en els mitjans de comunicació o les indústries culturals, sancions, etc. Si no anam alerta ens reduiran a la condició de minoria lingüística dins del nostre propi territori, sense ser-ho.

PERCEPCIÓ DE LA UNITAT I DENOMINACIÓ DE LA LLENGUA

Aquest és un altre aspecte clau de la representació social establerta que no està resolt. La societat de Catalunya potser creu majoritàriament que la llengua dels valencians (illencs, rossellonesos, etc.) és la mateixa que la seva. Però segurament pensen que són «dialectes *del* català» (com el lleidatà i el tortosí) i no que totes són «varietats equivalents» al català central. I més important: no crec que siguin conscients del gravíssim perjudici pràctic que patim tots els catalanoparlants —ells inclosos— per manca d'un funcionament unitari de la nostra comunitat lingüística com a espai d'intercomunicació normal i mercat (cultural) de llengua catalana.

El problema principal és aquest últim: les conseqüències pràctiques, la compartimentació i la fragmentació de la nostra comunitat en àmbits de comunicació aïllats uns dels altres. Sovint es pensa en la

unitat lingüística com un reconeixement formal, simbòlic: la unitat d'origen, la unitat del codi lingüístic, la unitat de denominació... Això seria radicalment insuficient si no va acompanyat de la unitat de intercomunicació normal i fluida entre totes les terres de llengua catalana: intercomunicació oficial i administrativa, intercomunicació educativa, un espai comunicatiu català, una distribució general dels productes de les indústries culturals i dels productes i serveis informàtics, un mercat català amb lliure circulació de productes i professionals de llengua catalana... Si aquesta unitat pràctica fos real, la unitat formalment reconeguda tindria menys transcendència.

L'escola ha començat a difondre una concepció més exacta de la unitat lingüística, però no hi ha un projecte polític prou definit, ni s'ha exigit com una qüestió irrenunciable l'assumpció de la unitat lingüística i la no-subordinació del català com a part del pacte de governabilitat. És legítim que en nom de l'estabilitat política de l'Estat i de la incorporació de l'economia espanyola a l'europea les forces nacionalistes donin suport a una política que pot representar la fragmentació i la subordinació del català? Sincerament jo crec que no, en absolut. L'única contrapartida raonable del pacte de governabilitat seria (hauria hagut de ser) un pacte d'Estat que impliqués un compromís real i pràctic amb una concepció igualitària de la pluralitat lingüística, cultural i nacional de l'Estat, arribant a una formulació jurídica definitiva de la unitat de la llengua.

CARACTERÍSTIQUES DE LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA QUE S'APLICA. PERSPECTIVES DE FUTUR I NECESSITATS

Havent estat personalment implicat com a responsable tècnic en la política lingüística de les quatre primeres legislatures, no em resulta fàcil exposar la meua posició sobre la política actual.

Em sembla que no es fa una política global sistemàtica, que tingui en compte les estretes relacions que hi ha entre els diferents àmbits de la política (autonòmica, del conjunt dels Països Catalans, estatal i europea-internacional). Tampoc no sembla que hi hagi prou coordinació entre la política lingüística i les altres polítiques sectorials —es-

pecialment amb la política econòmica, social i laboral, però tampoc amb les més pròximes, com l'educativa, la informàtica, la mediàtica o la cultural. També em sembla que no es dóna prou importància a la legitimitat social d'una interpretació igualitària de la diversitat lingüística: el mateix procés de renovació del marc legal es limita molt a una tasca legislativa parlamentària, procurant que transcendeixi públicament el mínim...

El Consell Social de la Llengua Catalana i el Pla general de normalització lingüística que es va preparar treballósament en la passada legislatura podrien ser el marc idoni de concertació i d'implicació social en l'impuls de la política lingüística, però es mantenen en un lloc poc rellevant.

Sobretot: cal treure el màxim partit de l'ascens d'una nova generació escolaritzada en català i capaç d'usar el català en els seus estudis superiors, en l'exercici de la seva professió i en les seves activitats de lleure. No es poden fer concessions *de principi* al dret de ser informats i atesos en català ni al dret a treballar en català (disponibilitat lingüística). La flexibilització sols pot aplicar-se al procés d'implantació pràctica d'aquest dret i dels deures correlatius, però de cap manera al mateix dret.

La transmissió del domini actiu de la llengua als nous ciutadans (ús vehicular del català en el sistema educatiu) i la presència no subordinada del català en els usos institucionals, els mitjans de comunicació i les indústries culturals (la cultura de massa) *igual que* en la informàtica i la telemàtica i en el mercat en general són les claus del futur de la nostra llengua.

ISIDOR MARÍ
(Universitat Oberta de Catalunya)